Eduskunnan Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

K 7/2022

Asiantuntijalausunto; Eduskunnan Hallintovaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö; Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022

Eduskunnan Hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle lukujen kahden ja kolmen osalta.

Yleistä

Yleisesti voidaan todeta, että kertomus sisältää paljon poliisin toimintaa liittyvää arviointia ja osaksi myös kritiikkiä. Poliisilla on perinteisesti ollut hyvät yhteydet Yhdenvertaisuusvaltuutettuun (jälj. valtuutettu) ja pyrkii omassa toiminnassa huomioimaan valtuutetun suositukset. Valtuutetun kanssa tehtävä yhteistyö on korostunut eteenkin siinä, kun poliisi on kehittänyt omaa toimintaansa ihmiskaupan torjunnassa, ulkomaalaisvalvonnassa ja maastapoistamisen valvonnassa.

Kertomus sisältää osaksi sellaista poliisin toimintaa kohdistunutta arvostelua, jota on jo aikaisemmissa kertomuksissa esitetty ja johon poliisi on puuttunut toimintaansa muuttamalla ja kehittämällä sekä koulutusta lisäämällä, mutta näitä ei ole huomioitu. Näistä poliisi tulee varmaan käymään asianmukaista keskustelua valtuutetun kanssa.

Luku 2; Ihmiskaupparaportoija ihmiskauppailmiön seuraajana

Toisessa luvussa on laajasti kuvailtu ihmiskauppailmiötä sekä ilmiön torjunnan ongelmakohtia. Luvun suosituksista seuraavat koskevat poliisin toimintaa

1. Rikosvastuun toteutumista tulee tehostaa muun muassa seuraavin keinoin. Ihmiskauppaa koskevat tutkinnat on annettava mahdollisuuksien mukaan tähän tehtävään perehtyneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille.

Tämä on poliisin tavoite kaikkien rikosten tutkinnan osalta ja perus-, jatko-, täydennys ja työpaikkakoulutuksen kautta pyritään erityisosaaminen takaamaan. Se, ettei jonkun rikosnimikkeen tutkivaa erillisryhmää ole perustettu ei tarkoita, etteikö kyseisen rikoksen erityisosaajaa käytettäisi asiaa tutkiessa. Poliisi perusti 2020 valtakunnallisen ihmiskuapparikosten asiantun-

tijaverkoston ja vuotta myöhemmin erillisrahoituksella valtakunnallisen ihmiskaupparikostutkintaryhmän, jotka toimivat tiiviissä yhteistyössä ja jota kautta myös vahvistetaan ihmiskaupparikosten tutkintavalmiuksia.

Oikeusministeriössä on ollut rikosprosessin tehostamishanke, ja hankkeen mietintö on tällä hetkellä lausuntokierroksella. Siinä esitetään muun muassa muutettavaksi esitutkintalaki niin, että esitutkintatoimenpiteet ja tutkinnan johto keskitettäisiin erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevissa esitutkinnoissa. Poliisihallitus onkin lausunnossaan kannattanut muutoksia ja pitää niitä tärkeinä, vaikka muutokset vaativatkin poliisissa siirtymäajan sekä resurssia koulutukseen, niin uuden kuin olemassa olevan henkilöstön osalta sekä osaamisvaatimuksen rakenteiden laadintaa poliisiyksiköiden tutkinnanjohtajien työnkuviin ja työkuorman suhteuttamista johdettavana oleviin asioihin. Muutos tulee ilman muuta kohentamaan myös ihmiskaupparikosten laatua. Poliisihallitus on yhteistyössä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa aloittanut muutosten edellyttämien toimien valmistelun.

2. Poliisia on edelleen koulutettava ihmiskaupan tunnistamiseksi jo tutkinnan alkuvaiheessa.

Poliisin koulutusta kehitetään jatkuvasti, myös ihmiskauppatorjunnan osalta ja on avoin ulkopuoliselle arvioinnille. Ulkopuolisten tahojen - sekä kansallisten että kansainvälisten - arvioidessa poliisin toimintaa tuodaan suosituksissa usein esille poliisin aiheeseen liittyvän koulutuksen lisätarve ilman, että koulutuksen sisältöä on arvioitu.

Tämän takia poliisi kannatti kirjausta poliisin ihmiskauppaan liittyvästä koulutuksesta yhdeksi toimenpiteeksi valtakunnalliseen Ihmiskaupan vastaiseen toimintaohjelmaan 2021-2023. Poliisiammattikorkeakoulu on antanut selvityksensä koulutuksen nykytilasta, mutta siitä ei ole annettu mitään palautetta. Vastaava selvitys on tänä vuonna annettu Euroopan Unionin perusoikeusvirastolle.

Koulutukseen liittyviä konkreettisia kehitysehdotuksia odotellessa Poliisihallitus on yhteistyössä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa aloittanut kohdassa yksi mainitun esitutkintalain muutoksen edellyttämien koulutustarpeiden kartoituksen.

3. Ihmiskauppaan erikoistuneen tutkintaryhmän resurssit on vakinaistettava.

Poliisi sai 2021 20 henkilötyövuoden lisämäärärahan, joka mahdollisti valtakunnallisen ihmiskaupparikostutkintaryhmän perustamisen ja rahoitus turvattiin myös tälle vuodelle. Ryhmä on tuonut selvän lisäarvon ja on mahdollistanut poliisin paljastavan toiminnan tehostamista, erityisesti seksuaalisen hyväksikäytön ihmiskaupparikosten osalta.

Lisäresurssin turvaaminen on kannatettavaa toiminnan pitkäaikaisen suunnittelemisen kannalta. On kuitenkin todettava, että vaikka lisäresurssien kohdentaminen määrättyyn poliisin toimintaan voi olla oivallinen poliittinen

ohjausmekanismi, niin nämä kohdennetut lisäresurssoinnit ovat pois poliisin jostakin muusta toiminnasta. Vasta poliisien resurssien pitkäaikainen kasvattaminen mahdollistaa resurssitarpeiden huomioimisen Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijamäärien suunnittelussa.

Luku 3; Ulkomaalaisten asema ja oikeudet Suomessa

Kolmannessa luvussa on laajasti kuvailtu ulkomaalisten oikeuksista sekä ehdotuksia sen parantamiseksi. Luvun suosituksista lausutaan vain siltä osin, kun se koskee poliisin operatiivista toimintaa;

1. Poliisille ja vastaanottokeskuksiin tulee luoda rakenteet, toimintamallit ja ohjeistus, jotka turvaavat haavoittuvassa asemassa olevien palautettavien oikeudet palautustavalmisteltaessa ja sen aikana. Poliiseille ja vastaanottokeskusten henkilökunnalle tulee järjestää säännöllistä koulutusta haavoittuvuuden tunnistamisesta ja sen merkityksestä palautusta valmisteltaessa ja sen aikana.

Poliisi ottaa toiminnassaan huomioon haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt esimerkiksi hoitoa tarvittaviin sairauksiin liittyvästä lääkityksestä huolehditaan ja lääkitystä varataan myös joksikin aikaa matkan jälkeiselle ajalle, jotta palautettava saa järjesteltyä asiansa kohdemaassa. Myös sairaanhoidon ammattilaisia konsultoidaan ja heidän arvio matkustuskunnosta huomioidaan palautuksessa sekä otetaan tarvittaessa mukaan saattoon aina kohdemaahan asti tarvittaessa. Joissakin tilanteissa salassapitosäännökset voivat tulla haasteeksi, jos palautettava ei halua terveydentilastaan luovuttaa tietoa.

Poliisi ilmoittaa valtuutetulle maasta poistoista, jotta tämä voi toteuttaa sille ulkomaalaislain 152b §:ssä määrättyä valvontavelvollisuutta. Tämä on huomioitu poliisin maastapoistamisohjeessa. Valtuutettu voi halutessaan monitoroida maastapoiston eri vaiheita. Poliisi voi esittää valtuutetulle pyynnön osallistua maasta poistamisen eri vaiheisiin, varsinkin kun kyseessä on esim. alaikäiset, vähemmistöihin kuuluvat tai erityisen haavoittuvassa asemassa olevat.

2. Poliisin tulee luoda selkeä prosessi lapsen edun arvioimiseksi ennen palautuksen täytäntöönpanoa. Tämä tulee suunnitella yhdessä asiantuntijoiden kanssa ja liittää myös osaksi poliisin koulutusta.

Lapsen etu otetaan huomioon palautuksissa ja se on ehdoton, tämä on myös huomioitu poliisin maastapoistamisohjeessa.

3. Haavoittuvassa asemassa olevan henkilön maastapoistamisessa tulee olla tulkki läsnä koko operaation ajan, mikäli yhteistä kieltä ei ole. Tulkkaukseen tulee varata riittävät resurssit.

Tulkkaus huolehditaan poliisin toimesta, myös tämä asia on huomioitu poliisin maastapoistamisohjeessa. Joissakin tilanteissa tulkki on mukana palautuksen aikana kohdemaahan asti.

4. Poliisin tulee koota asianmukaiset ja ajantasaiset tiedot keskeisten paluumaiden auttavista tahoista, joihin poliisi on uhrin suostumuksella yhteydessä ennen hänen palautustaan ja/tai joiden yhteystiedot uhrille annetaan mukaan.

Tässä on keskeisessä asemassa palautettava ja se, että hän antaa suostumuksensa tietojensa luovuttamiseen kohdemaan viranomaisille. Poliisi on yhteydessä kohdemaan viranomaisiin palautuksissa ja pyrkii varmistamaan auttavien tahojen paikalla olon palautuksen yhteydessä kohdemaassa. Poliisin toimivaltuudet eivät ulotu kohdemaahan ja siellä tapahtuviin toimiin luovutuksen jälkeen.

Poliisi tekee lisäksi yhteistyötä Ihmiskaupanuhrien auttamisjärjestelmän kanssa ja Ihmiskaupanuhrien auttamisjärjestelmä voi asiakkaan luvalla olla yhteydessä lähtömaassa toimiviin auttamisjärjestelmiin. Jos asiakas ei anna suostumusta tietojensa luovuttamiseen, maasta poistamisen täytäntöönpanosta vastaavat viranomaiset toteuttavat tarvittavat toimenpiteet, joilla asiakkaan saataville saatetaan kohdemaan auttamisjärjestelmän tiedot, mikäli niitä pystytään saamaan.

Poliisitarkastaja Måns Enqvist

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 06.06.2022 klo 14:55. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu Eduskunnan Hallintovaliokunta

Tiedoksi Poliisihallituksen esikunta
Poliisiylitarkastaja Karl Linderborg